

ESPOO, ESPOONKARTANO,
MANKBYN KYLÄTONTTI
KARTOITUS JA KOEKAIVAUUS

Georg Haggrén, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Olli Kunnas,
Tero Pitkänen & Ulrika Rosendahl

Kulttuurien tutkimuksen laitos,
Arkeologia, Helsingin yliopisto

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde:	Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti
Tutkimuksen laatu:	Kartoitus ja koekaivaus
MJ-tyyppi:	Asuinpaikka
Tyypin rakenne:	Kylätontti
Kohteen ajoitus:	Varhaismetallikausi–1500-luku AD
Varhaisin maininta:	1519. Vuoden 1540 maakirjassa kylässä oli 8 taloa (KA 2948).
Vanhimmat kartat:	1779, 1832
Peruskartta:	2032 12 Espoo
Yhtenäiskoordinaatit:	p 6677 959 – 6678 171, i 3365 861 –3 365 951, z 10 – 30
Rekisterikylä:	Espoon kartano eli Esbo gård (alkujaan Mankby)
Kiinteistötunnus:	04940800010398
Maanomistaja:	Esbo gård Ab – Espoonkartano Oy
Osoite:	Kuninkaankartanontie 31, 02780 Espoo
Tutkimuslaitos:	Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia yhteistyössä Espoon kaupunginmuseon kanssa
Kenttätyönjohtaja:	FT, dos. Georg Haggrén
Piirtäjä:	HuK Maija Holappa
Tutkijat:	HuK Tarja Knuutinen, Olli Kunnas, Tero Pitkänen FM Ulrika Rosendahl (EKM)
Kenttätyöaika:	24.4.-18.5.2007
Tutkimusalueen laajuus:	2500 m ²
Tutkimuskustannukset:	42000 € (Espoon kaupunki)
Esinelöydöt:	KM 2007053: 1-428
Mustavalkonegatiivit:	MV/RHO 125812:1-35
Diapositiivit:	Dia/RHO 125813:1-61
Digikuvat:	1-180
Aikaisemmat tutkimukset:	1. Matti Huurre: Espoon muinaisjäännösinventointi, 1962 (MV/AO) 2. Teija Nurminen: Keskiaikaisten kylämäkien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohteen paikannus korjattu 2004.) 3. Ulrika Rosendahl: Espoo, Espoonkartano/Mankby. Keski-aikaisen kylätonttialueen koekaivaus 2003. (MV/RHOA) 4. Georg Haggrén ja Jaakko Latikka: Espoo, Espoonkartanon alueen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2004. (MV/RHOA)
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA), Kulttuuritalo, Helsinki
Kaivauskertomuksen kopiot:	Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia, Museoviraston Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA), Espoon kaupunginmuseo (EKM), Esbo gårds arkiv, YIT-rakennus oyj
Sivumäärä:	24

ESPOO, ESPOONKARTANO, MANKBYN KYLÄTONTTI

Espoon Mankby oli suurehko keskiaikainen kylä, jonka asukkaat joutuivat vuonna 1556 väistymään kylän maille perustetun Espoon kuninkaankartanon tieltä. Mankbyssä oli keskiajalla ollut kahdeksan taloa. Sen kylätontti autioitui kokonaan 1500-luvun jälkipuolella ja jopa tontimaan sijainti unohdettiin vuosisatojen kuluessa. Se löytyi uudelleen vasta Espoonkartanon alueen arkeologisessa inventoinnissa keväällä 2004.

Espoon 550-vuotisjuhlavuoteen liittyen Mankbyssä järjestetään laajat tutkimuskaivaukset kesällä 2008. Niiden suunnittelua varten huhti–toukokussa 2007 Mankbyn kylätontin alueella tehtiin keväällä 2007 muinaisjäännösten kartoitus- ja mittausdokumentointi sekä arkeologinen koekaivaus.

Koekaivauksissa avattiin seitsemän pientä kaivausaluetta (alueet 1-7), joiden koko vaihteli välillä 2 ja 15 m². Koekaivausten tuloksena varmistui, ettei alueella ole merkkejä intensiivisestä uuden ajan maankäytöstä vaan maastossa näkyvät rakennusten perustukset ajoittuvat lähinnä 1400-1500-luvulle. Kylätontilla erottuu 15 rakennuksen perustukset, kellarikuoppia, viisi-kuusi tieuraa sekä viljelyyn ja tontinraivaukseen liittyviä maankäyttörajoja. Yhdessä nämä muinaisjäännökset muodostavat poikkeuksellisen hyvin säilyneen keskiaikaisen kylätontin.

Kaivauksilta löytyneen esineistön määrä on niukka. Asuinpaikkaan liittyvät ajoitettavat löydöt ovat lähinnä Mankbyn talonpoikaiskylän viimeisiltä ajoilta eli 1400-1500-luvuilta. Löytöjen joukossa on myös varhaismetallikautiseen asutusvaiheeseen liittyvää keramiikkaa.

SISÄLLYS

1. Johdanto
 2. Mankbyn kylä
 3. Historiallinen kartta-aineisto ja ympäristön kuvaus
 4. Tutkimusmenetelmät ja kaivausalueet
 5. Kaivausalueet
 6. Löydöt
 7. Yhteenveto
- Lähteet

- Liite 1 Mustavalkonegatiiviluettelo
Liite 2 Dialuettelo
Liite 3 Digikuvaluettelo
Liite 4 Digikuvaliite
Liite 5 Yksikkö- ja rakennekuvaukset
Liite 6 Löytöluettelo
Liite 7 Osteologinen raportti
Liite 8 Makrofossiilianalyysi
Liite 9 Ajoitusraportti
Liite 10 Karttaluettelo
Kartat 1–18

1 JOHDANTO

Espoon 550-vuotisjuhlavuoden 2008 lähestyessä Espoon kaupunginmuseo valitsi juhlavuoden päänäyttelylle keskiaikaan painottuvan teeman ”Kylä – keskiaikaa Itämeren rannalla” (29.4.2008 – 23.2.2009). Näyttelyyn liittyen museo päätti tutkia kaupungin parhaiten säilynyttä kylätonttia, Mankbytä. Vuoden 2008 tutkimuskaivausten suunnittelua varten museo tilasi keväällä 2007 Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineelta Mankbyn kylätontin kartoituksen ja koekaivauksen, jotka toteutettiin 24.4.–18.5.2007.

Keskiaikaiset kylätontit ovat muinaisjäänösryhmä, jonka arvo ja uhanalaisuus huomattiin 1990-luvulla. Espoo on ollut edelläkävijänä niiden tutkimuksessa. Espoon kaupunginmuseo aloitti jo 1990-luvulla Keskiaika-projektin, jonka yhtenä tavoitteena oli koota keskiaikaiset kylätontit paikkatietokantaan. Projektissa paikannettiin nykyisen Espoon kaupungin alueelta lähes 70 tonttia (Lindholm 2002; EKM: Keskiaikaiset kylät – tietokanta). Tämän jälkeen kylätonteilla on tarvittaessa tehty arkeologisia pelastuskaivauksia, joissa on tutkittu rakentamisen vuoksi uhattuja kohteita. Osassa tutkittuja kohteita ei ole enää löytynyt säilyneitä keskiaikaisia kerroksia tai rakenteita, osassa tuloksena on saatu paljon uutta tietoa menneisyyden Espoosta. Esimerkiksi Kaukalahdesta löytyi vuosina 2002 ja 2003 keskiaikaisesta kylästä säilyneitä jäänteitä aina 1200-luvulta alkaen (Haggrén & al 2002, 2003) ja Suomenojalta puolestaan syksyllä 2006 keskiaikainen hautausmaa (Haggrén & al 2006).

Keskiaika-projektin jälkeen on tehty tarkentavia ja täydentäviä inventointeja. Espoonkartanon alueella tehtiin vuonna 2004 laaja inventointi, jossa selvitettiin erikseen esihistorialliset (Jansson & Latikka 2004) ja historialliset muinaisjäänökset (Haggrén & Latikka 2004) sekä rakennuskulttuuri (Wager 2004). Inventoinnin tilaajina olivat YIT-rakennus Oyj ja Esbo Gård ab ja sen toteuttamisesta vastasi Museoviraston rakennushistorian osasto. Tilaajien tavoitteena oli kerätä alueesta laadukas inventointiaineisto, jota voitaisiin jatkossa käyttää Espoonkartanon alueen kehittämisen suunnittelussa. Kevään 2004 inventoinnissa löytyivät sekä Esbobyen että Mankbyn keskiaikaiset kylätontit, joita ei aiemmin ollut onnistuttu paikantamaan. Molempien kylien talonpoikainen asutus oli päättynyt, kun niiden maille perustettiin vuonna 1556 Espoon kuninkaankartano.

Jo syksyllä 2003 Mankbyn tonttia oli etsitty koekuopituksen avulla noin 500 m pohjoisempana olevalta alueelta Krouvinmäen ja Ladugårdsbackenin luota (Rosendahl 2003). Koekaivauksissa ei löytynyt keskiaikaisille kylätonteille tyypillistä palanutta savea, minkä vuoksi kaivauksia johtanut Ulrika Rosendahl päätteli, että Mankby vanha asutus ei ole sijainnut vuoden 2003 tutkimusalueella (Rosendahl 2003, 10).

Keväällä 2004 löytynyt Mankbyn tontti osoittautui poikkeuksellisen hyvin säilyneeksi muinaisjäänösalueeksi. Tältä noin 50 x 120 m kokoiselta alueelta paljastui 17 rakennuksen uuni, kivijalkaa tai lattiakiveystä, joiden välissä sijaitsevilla tasanteilla on todennäköisesti sijainnut useita muita rakennuksia. Rakennusten perustuksiin tehtiin muutamia koekuoppia, joista löytyi palanutta savea, vähän tiiltä, pari naulaa ja piinpalaa, mutta ei 1600–1800-lukujen asuinpaikoille ominaisia löytöjä kuten punasavikeramiikkaa tai ikkunalasiasia. Neljä kylätontille johtavaa tietä erottuu yhä maastossa kivien reunustamina noin kolme metriä leveinä urina.

Mankbyn tonttimaata sijaitsee paikalla, jossa ei ole rakennuspaineita eikä tarvetta pelastuskaivauksiin. Hyvin säilyneenä kokonaisuutena se tarjoaa sen sijaan erinomaisen mahdollisuuden tutkimuskaivauksiin ja jopa pitkäjänteisiin tutkimusprojekteihin. Pääkaupunkiseudulla sijaitseva poikkeuksellisen hyvin säilynyt kohde soveltuu hyvin jopa nähtävyydeksi. Se voidaan liittää osaksi läheisen Espoonkartanon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita ja nähtävyyksiä.

Kylätontin alue oli vielä vuonna 2006 tiheän metsän peitossa, mutta keväällä 2007 puustoa harvennettiin ja raivattiin Esbo Gård Ab:n toimesta. Tämän jälkeen alueella voitiin tehdä tarkka mittausdokumentointi. YIT-rakennus Oyj ja Esbo Gård Ab tukivat muutoinkin monin tavoin kevään 2007 tutkimuksia.

Vuoden 2007 kartoituksen ja koekaivauksen tavoitteena oli kylätonttialueen tarkka mittausdokumentointi ja pienimuotoinen koekaivaus vuoden 2008 kaivausten suunnittelua varten. Mankbystä löytyneet rakennusten perustukset voitiin tiheän kasvillisuuden vuoksi vuonna 2004 mitata vain yhden rakennuksen keskeltä valitun pisteen avulla. Kevään 2007 maastonraivauksen jälkeen tarkka kartoitus ja kylätonttialueen rajaaminen oli mahdollista. Koekaivausten yhtenä päätavoitteena oli selvittää maastossa erottuvien rakennustenperustusten ajoitusta ja erityisesti sitä, onko alueella merkkejä 1500-lukua myöhemmästä asutuksesta. Toinen tärkeä kysymys oli kulttuurikerrosten paksuuden selvittäminen tulevien kaivausten suunnittelua varten.

Kaivaukset aloitettiin 24.4. ja ne päättyivät 18.5.2007. Valokuvausta täydennettiin vielä 24.5. Tutkimuksista vastasi Helsingin Yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkeologian oppiaine yhteistyössä Espoon kaupunginmuseon kanssa. Tutkimuskustannuksista vastasi Espoon kaupunki, joka tilasi tutkimukset 550-vuotisjuhlinsa liittyvänä toimintana. Kaivausjohtajana toimi FT Georg Haggrén. Mittausdokumentoinnista vastasi HuK Maija Holappa apunaan Olli Kunnas. Mittaukset suoritettiin takymetrillä Espoon kaupungin pohjakartta-aineistoa ja kiintopisteitä hyväksikäyttäen. Tästä johtuen mittauksissa käytettiin Espoon kaupungin VVJ-koordinaatistoa. Käytetty korkeusjärjestelmä oli N60. Tutkimusapulaisina olivat HuK Tarja Knuutinen, Olli Kunnas ja Tero Pitkänen. Kaivajina olivat puolestaan Ville Rohiola ja Anna-Maria Salonen. Espoon kaupunginmuseosta kenttätöiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistui FM Ulrika Rosendahl. Tutkimuksissa avattiin yhteensä seitsemän aluetta, jotka nimettiin alueiksi 1-7. Jokaisen alueen dokumentoinnista vastasi ensisijaisesti yksi tutkimusryhmän jäsen.

Tutkimusten jälkityöt aloitettiin jo heinäkuussa 2007 ja ne jatkuivat helmikuulle 2008. Tarja Knuutinen ja Tero Pitkänen suorittivat kaivausten yhteydessä arkeologian opetukseen kuuluvan kenttätö II-jakson, ja he vastasivat alueiden 1 ja 2 jälkitöistä. Maija Holappa vastasi mittausdokumentoinnin visualisoinnista. Tarja Knuutinen vastasi löytöjen luetteloinnista ja dokumentoinnista sekä kuvien luetteloinnista. Olli Kunnas vastasi alueen 7 jälkitöistä sekä kuvien numeroinnista ja käsittelystä raporttia varten. Tutkimusraportin kokoamisesta vastasivat Georg Haggrén ja Tarja Knuutinen. Mia Lempiäinen analysoi makrofossiilinäytteet (Liite 8) ja Hanna Kivikero tutki luuaineiston (Liite 7).

2 MANKBYN KYLÄ

Suomea koskeva säilynyt keskiaikainen arkistoaineisto on hyvin niukka. Vanhimmat maininnat Espoosta ovat vasta 1400-luvun alusta, ja Mankbystä on vain yksi keskiaikainen maininta. Vuodelta 1519 löytyy tällinnalaisen porvarin Helmich Ficken tileissä maininta talonpoikaispurjehtijasta, joka oli kotoisin paikasta nimeltä "maghen buw" (Ficke Af17:154; Kepsu 1999, 57; Lindholm 1999, 13).

Lähdetilanne muuttuu ratkaisevasti 1540-luvulta alkaen. Tällöin kuningas Kustaa Vaasa alkoi vaatia voudeiltaan entistä tarkempaa tilinpitoa. Mankbystäkin on ns. voudintileissä runsaasti tietoja 1540- ja 1550-luvuilta ennen kuin kylä syksyllä 1556 liitettiin osaksi Espoon kuninkaankartanoa.

Mankbyn kylä muodosti yhdessä Espobyn, Träskbyn ja Nuuksion kanssa yhden Espoon hallintopitäjän yhdeksästä bolista eli verokunnasta. Yhteensä tässä Esbo bolissa oli vuoden 1540 maakirjan mukaan keskiajan lopussa 27 taloa, joista kahdeksan Mankbyssä. Talojen yhteenlaskettu veroluku oli 20 veromarkkaa, josta Mankbyn osuus oli viisi veromarkkaa. Seuraavien vuosien verotusläh-

teet paljastavat, että Mankbyn taloista vain kuusi oli 1540-luvulla asuttuja kahden ollessa tyhjillään. (Voudintilit v. 1540, 1544 (KA 2948 s. 109; 2940 s. 66v-67); Nokkaveroluettelo v. 1548 (KA 3016 s. 33v)).

Mankbyn kuutta asuttua taloa isännöivät vuonna 1540 Peder Andersson, Lasse Matsson, Jacob Michelsson, Jöns Larsson, Vincentius Jacobsson ja Simon Larsson. Autioista taloista toinen oli Espobyn Mats Sperringsin ja toinen Bobäckissä eli Luomassa asuneen Jöns Anderssonin hallussa, jotka viljelivät näiden talojen peltoja. (Voudintilit v. 1540, 1544 (KA 2948 s. 109; 2940 s. 66v-67) Arvailujen varaan jää, ovatko naapurikylien isännät ottaneet haltuunsa kokonaan autioituneet talot vai ovatko he saaneet ne esimerkiksi perintönä.

Vuodelta 1548 säilyneestä ns. nokkaveroluettelosta selviää, että Mankbyssä asui 30 ehtoollisiän saavuttanutta aikuista (KA 3016 s. 33v). Ehtoollisikää on vaikea määrittää aivan täsmälleen, mutta luovassa ovat mukana 7-15 vuotta vanhemmat lapset ja luonnollisesti aikuiset. Kaikkiaan kylässä asui arviolta 40–50 henkeä eli Mankby oli espoolaisittain varsin suuri kylä.

Mankbyn asukkaiden elämä mullistui kesällä 1556. Kuningas Kustaa Vaasa oli antanut Helsingin kuninkaankartanon voutina toimineelle Anders Korpille käskyn perustaa uusi kuninkaankartano Espooseen. Vouti löysi sopivan paikan Gumbölenjoen alajuoksulta, jossa sijaitsivat Espobyn ja Mankbyn kylät. Asia eteni nopeasti, ja sopimusta kruunun ja kyläläisten välillä käsiteltiin jo 27.8.1556 Espoon käräjillä. Vanhat talot ja tilukset siirtyivät kruunun omaisuudeksi ja asukkaat saivat vastineeksi maita naapurikylistä. (Ramsay 1924, 263–269, 339–340) Mankbyn ja Espobyn kyläyhteisöt hajosivat.

Mankbyn asukkaista vain Vincentius Jacobsson sai jäädä vanhaan kyläänsä, mutta hänkin joutui siirtämään talonsa kylän vanhalla tontilla ulkopeltojen ääreen. Uuden talonpaikan hän valitsi viereiseltä mäenharjalta. Talo sai nimekseen isännän mukaan Finns ja myös mäkeä alettiin kutsua Finnsinmäeksi. (Kepsu 1999, 57–58; Lindholm 1999, 13.)

Espoon kuninkaankartano aloitti toimintansa jo syksyllä 1556, jolloin sen johtoon nimitetty vouti Per Mandel alkoi organisoida kartanon rakentamista ja tilanhoitoa. Kartanon keskuksiksi valittiin Espobyn keskusalue. Sen sijaan Mankbyn vanha kylätontti hiljeni sen jälkeen, kun entiset asukkaat olivat siirtäneet talonsa ja muuttokuormansa pois paikalta. Vuodelta 1557 on maininta Mankbyn latokartanosta eli navetta-alueesta (KA 3073 s. 79). Tämän tiedon mukaan Mankbyn latokartanossa oli vuonna 1557 neljä lammasta ja 105 nautaa, mutta on ilmeistä, että karjahuoneetkin keskitettiin pian tämän jälkeen Espoon kylän alueelle ja lähemmäs kartanon talouskeskusta. Mankbyn tonttimaan Finnsinmäen itärinteellä, Espoonkartanon viljelemien Mankinpeltojen laidalla hiljeni. Paikka oli uuden kartanon kannalta syrjäinen eikä sinne kannattanut pystyttää edes talousrakennuksia. Mankbyn rintapelot ja Finnsinmäen itärinteet siirtyivät osaksi Espoon kartanon maita. Vähitellen vuosisatojen kuluessa jopa muisto Mankbyn vanhan kylän paikasta unohtui. (Ks. Haggrén & Latikka 2004; Rosendahl 2003.)

Mankbyn peltojen halki kulkenut Kuninkaantieksikin kutsuttu Suuri rantatie siirrettiin luultavasti jo 1500-luvulla peltojen keskeltä länteen lähemmäs asutusta eli Finnsin taloa. Myöhemmin vuosisatoina tien varteen perustettiin joitain torppia, joista yksi on yhä säilynyt ja toisen rakennusten kivi-jalat erottuvat maastossa. Torppien maat olivat Finnsinmäen laella tai länsipuolella ja vanha kyläpaikka oli niille korkeintaan takapihaa. Kiitos tämän Mankbyn keskiaikainen tonttimaan raunioineen säilyi ja sai vuosisatojen ajaksi jäädä rauhaan kaikelta rakentamiselta. (Haggrén & Latikka 2004.)

Vuonna 1965 valmistunut Helsingin kehätie, Kehä III kulkee aivan Mankbyn tonttimaan itäpuolitse. Espoon kartanon viljelmiin kuuluneet Mankbyåker-pellot jäivät suurelta osin Kehä III:n alle. Vanhaa tonttimaata lähinnä ollut peltoalue kutistui uuden tien vuoksi niin pieneksi, ettei se ole 1960-luvun jälkeen enää ollut viljelyksessä.

Finnsin talon uusi tontti vakiintui 1500-luvun jälkipuolella Finnsinmäen laelle. Siitä noin 100 m koilliseen perustettiin 1700-luvulla Espoon kartanon alainen Backenin torppa (Backens torp). Torpan pihapiirin laita ylsi vanhan kylätontin pohjoisosaan, mutta on luultavaa, että torppaan liittynyt toiminta ei ole sanottavasti vaurioittanut muinaisjäännösalueetta. Backenin lounaispuolelle rakennettiin 1800-luvulla toinen torppa, jonka asuinrakennus on yhä käytössä. Tämän torpan pihamaan itäpuolella on jyrkkä rinne ja sen alapuolella vanha keskiaikainen tonttimaa. Tähänkään torppaan liittynyt toiminta ei ole vaurioittanut muinaisjäännösalueetta. Jyrkkää rinnettä on tosin käytetty kaatopaikkana 1800–1900-luvuilla, mutta jätettä ei juuri ole kulkeutunut vanhalle tonttimaalle asti.

3 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO JA YMPÄRISTÖN KUVAUS

Espoon kartanon alueelta on vuosisatojen kuluessa laadittu suurimittakaavainen tiluskartta vuosina 1687, 1779 ja 1832. Niistä vanhimmasta on säilynyt ainoastaan karttaan liittyvä seliteosa ja verollepano.¹

Vuonna 1779 laadittiin kartanon peltoalueista suunnitelma-kartta, jossa erityinen huomio kiinnitettiin peltolohkoihin. Tälle kartanon keskeiset pellot ja osan tonttimaasta kattaneelle kartalle merkittiin, mitkä peltolohkot olivat kunkin kartanon alustalaistalonpojan hoidettavana. Samaan karttaan on merkitty myös osa kartanon rakennuskannasta. Kartasta on säilynyt sekä konsepti että puhtaaksi piirretty versio.² Niiden avulla voidaan rekonstruoida Esboby ja Mankbyn keskiaikaisperäiset pellot, mutta kartta ei yllä Mankbyn vanhalle tonttimaalle asti.

Samaan aikaan edellä mainitun peltokartan kanssa laadittiin toinen kartta, joka kattaa kartanon kaikki tilukset. Tästä kartasta on säilynyt ainoastaan konseptikappale.³ Siinä ei ole vuosilukua, mutta edelliseen karttaan verrattaessa se osoittautuu saman ikäiseksi ajoittuen siis vuoteen 1779. Tämä konseptikartta tarjoaa yksityiskohtaista tietoa koko Esboby ja Mankbyn alueelta. Siihen on merkitty sekä Finnsin talo että Backenin torppa. Kartta on ainoa, jossa Mankbyn vanha tontti-alue mainitaan. Tämäkin maininta saattaa entisen tonttimaan sijaan tarkoittaa yleisesti Mankbyn kylän maita. Karttaan on merkitty Mankbyn kahden rintapellon ohella Finnsinmäen alarinteessä olevia pieniä peltolohkoja, joiden rajoja erottuu yhä maastossa.

Vuosina 1832–1833 Espoon kartanon mailla toimeenpantiin isojako, jonka yhteydessä kartanon tilukset kartoitettiin.

Espoon kartanon peltoalueiden suunnitelma-kartta vuodelta 1779. Mankby kuvattu karttaan punaisella ympyrällä.

¹ KA: UHL konttori Gar 1 s. 617v-621.; RA: Börstorpsamlingen: Brev till oc. handlingar rörande Fabian Wrede vol. 156 (E3104): Avmätningen av Esbo konungsgård & Inventarium på huusen 15.11.87.

² KA: MML Espoo B7 9/1.; UMT Espoo 7:II.

³ UMT: Espoo 7:IX.

Isojakokartasta saadaan jälleen yksityiskohtaista tietoa Finnsinmäen rakennuksista ja peltotilkuista.⁴ Vanhan kylätontin tuntumassa on pieniä peltotilkkuja, mutta muutoin alueella ei ole merkkejä rakennuksista tai muusta maankäytöstä.

Senaatin kartassa, joka on laadittu vuonna 1871 (KA: Senaatinkartat: Espoonlahti VI:28), tai Suomen taloudellisessa kartassa 1900-luvun alusta (I:6, II:6) kylätontin alueella ei näy merkkejä intensiivisestä maankäytöstä, ei myöskään pitäjänkartassa vuodelta 1954 tai peruskartassa vuodelta 1961. Pitäjänkarttaan on merkitty Mankbyåkerin halki kulkenut tilustie, joka noudattanee Suuren rantatien vanhaa linjausta (EKM: Pitäjänkartta VI:9). Samassa kartassa erottuu myös pellon reunassa vanhan kylätonttialueen itäpuolella yksi ulkorakennus, mahdollisesti makasiini.

Mankbyn kylätontti on laajuudeltaan noin 80 x 30 m ja se sijaitsee Finnsinmäen itärinteen alaosassa olevan loivan rinteän terasseilla. Tonttimaan korkeus merenpinnasta on 23–17 m. Kehä III:a lukuun ottamatta Mankbyn tonttimaan lähiympäristö on säästynyt 1900-luvun intensiiviseltä rakentamiselta. Itse kylätontin alue on viime vuosikymmeninä ollut sekametsää kasvavaa rinteä, jonka alaosassa on ollut entisiä peltolohkoja. Maastossa nämä Kehä III:n rakentamisen jälkeen viljelyksestä jääneet peltokaistaleet erottuvat osittain metsittyneinä niityinä. Kylätontin lounaispuolella on korkea (45 m mpy), jyrkkäpiirteinen kallio, josta saattaa jopa juontua kylän nimi Mankby – kallio muistuttaa nimittäin hevosen säkää (ru. manke). Kallioharjanne jatkuu pohjoiseen hieman matalampana harjuna, mutta nousee kylätontin pohjoispuolella uudelleen 38 m korkuiseksi kallioksi. Kylätontin itäpuolella olivat aikoinaan kylän kaksi kotipeltoa (Mankby åker) ja niiden takana Gumbölenjoen alajuoksu. Joen ja Kehä III:n väliin jäävä osa Mankbyåkerista on yhä viljelyksessä. Kylätontin kohdalla joen pinta on alle metrin merenpinnan tason yläpuolella ja paikalla olevaa joenmutkaa on esitetty venevalkamaksi tai jopa vanhaksi satamaksi. Keskiajalla Mankby on ollut meren tuntumassa, vaikka nykyisin merelle on matkaa yli 1,5 kilometriä.

*Mankbyn kylätontti vuoden 1832 isojakokartassa.
Tontti rajautuu kallioalueen pohjoispuolelle ja peltotilkkujen väliin.*

⁴ KA: MML Espoo B7 9/6-10

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksia varten tarvittavat kartta- ja arkistoselvitykset oli pääosin tehty jo vuoden 2004 inventoinnin yhteydessä. Tuolloin koottua aineistoa analysoitiin kartoitusta varten. Lisäksi koottiin Mankbyn taloja koskevaa arkistoaineistoa voutintileistä vuosilta 1540–1560.

Kenttätyöt ja niiden suunnittelu pohjautuivat Mankbyn kylätontista vuoden 2004 inventoinnissa tehtyyn yleiskarttaan ja havaituista rakennuksista (Rakennukset 1-18) koottuun selvitykseen (Haggrén & Latikka 2004). Näiden pohjalta päätettiin vuonna 2007 aloittaa tarkka mittausdokumentointi ja selvittää koekaivausten avulla säilyneitä rakenteita ja kulttuurikerroksia. Tutkimukset keskitettiin kylätontin keskusalueelle ja erityisesti rakennusten 11, 12 ja 13 ympäristöön.

Vuonna 2004 kylätontin alue oli ollut tiheään puuston ja pensaikon peittämä. Pääosa nuoresta puustosta oli kaadettu keväällä 2007. Kenttätyöt Mankbyssä aloitettiin 24.4.2007. Ensimmäisinä kenttätyöpäivinä jatkettiin maaston raivausta sekä puiden ja oksien keruuta. Kylätontin keskusalue haravoitiin, jotta rakenteet ja maastonmuodot erottuisivat paremmin. Raivausta tehtiin kenttätöiden viimeiselle viikolle asti, jotta koko kylätonttialue saatiin kartoitettua ja dokumentoitua.

Raivauksen jälkeen aloitettiin tutkimusalueen kartoitus takymetrin avulla. Espoon kaupungin mittausosastolta saatiin tutkimuksissa tarvittavat karttapohja ja kiintopisteet. Kaivausalueet ja kaivausten yhteydessä tehdyt havainnot täydennettiin karttapohjalle takymetrin avulla tehdyin maastomittauksin. Mittauksissa käytettiin Espoon kaupungin VVJ-koordinaatistoa. Käytetty korkeusjärjestelmä on N60.

Vuonna 2004 rakennukset oli tiheään kasvillisuuden vuoksi mitattu vain yhden rakenteen keskeltä otetun pisteen avulla, minkä jälkeen mittanauhan avulla määritetty rakennus sijoitettiin valmiille pohjakartalle. Kaikki vuoden 2004 inventoinnissa rakennuksiksi tulkitut rakenteet mitattiin, valokuvattiin ja tarkistettiin uudelleen. Tällöin osoittautui, että rakennus 16 on vain maakiven ympärille raivattu tasanne. Terrassina erottuvan rakennuksen 18 tulkinta jäi avoimeksi, samoin rakennuksen 15. Muut 15 inventoinnissa rakennuksiksi tulkittua kiinteätä muinaisjäännöstä todettiin rakennuksiksi. Niistä ainakin 12:ssa on tulisijan perustus, loput on nimetty rakennuksiksi kivilatomuksesta koostuvan lattiaksi tulkitun rakenteen perusteella.

Inventoinnissa oli havaittu neljä-viisi tieuraa. Kartoituksen yhteydessä alueelta havaittiin yksi tai mahdollisesti kaksi uutta tieuraa. Lisäksi tonttialueen alapuolisessa rinteessä erottui useita raivaus- tai maankäyttörajoja, jotka tulkittiin vanhoiksi pellonreunoiksi. Tulkinnan vahvisti 6.5.2007 paikalla vierailut fil.dr. Bengt Windelhed (Södertörns Högskola). Itse tonttimaa osoitettiin raivatuksi ja sen reunoilta voitiin erottaa raivausröykkiöitä ja kivistä koostuva raivausraja, joka mitattiin yleiskartalle.

Rakennus 13 ennen raivausta vuonna 2004.

Rakennus 13 alueen raivaamisen jälkeen keväällä 2007.

Kylätonttialueen eteläpuolelta ylärinteestä löytyi lisäksi kallion juurella kivikossa oleva noin 2 x 3,5 m laaja ja 0,5–1,0 m syvä SW-NE-suuntainen kuoppa. Kuopan pohjalla oli halkaisijaltaan 30–60 cm kokoisia kiviä, joiden välissä oli tyhjää. Kuopan itäpuolella oli maavalli. Kuopan ajoitus ja tarkoitus jäi epäselväksi.

Maaston raivauksen jälkeen tonttimaata tutkittiin koeluontoisesti Ilkka Penttisen toimesta metallinilmaisijan avulla. Tällöin selvisi, että pintamullassa on jonkin verran moderneja rautoja ja muuta jätettä. Metallinilmaisijan avulla ei saatu viitteitä keskiaikaisiin tai 1500-luvun kerroksiin kuuluvista löydöistä.

Koekaivausten tarkoituksena oli selvittää kulttuurikerrosten paksuus ja rakenne sekä paljastaa säilyneitä rakenteita. Koska Mankbyhyn suunnitellaan hoidettua muinaisjäännösalueita, vältettiin säilyneiden rakenteiden purkamista ja niistä pyrittiin kuorimaan vain romahduskerros. Maakerrokset kaivettiin ja dokumentoitiin luonnollisina kerroksina ns. yksikkökaivausmenetelmää käyttäen. Pintamaa poistettiin lapioin, muutoin kaivettiin lastalla. Pintamaakerros osoittautui paikoin hyvin paksuksi, mikä saattaa johtua tonttimaan sijainnista jyrkän rinteiden alaosassa.

Jokaisesta maayksiköstä ja kuopasta täytettiin erillinen yksikkölomake, samoin kustakin rakenteesta oma rakennelomake. Yksiköt ja rakenteet numeroitiin juoksevasti erikseen jokaiselta kaivausalueelta (esim. alueelta 2 Y2-0, Y2-1, R2-2, Y2-3, jne). Dokumentoinnissa sovellettiin yksikkökaivaus- ja taso-kaivausmenetelmää siten, että kaivettaessa poistettiin luonnollisia kerroksia dokumentointitaso kerrallaan. Tasot numeroitiin juoksevasti (1, 2, 3, jne).

Koekaivaukset aloitettiin kylätontin keskusalueelta, jonne avattiin 26.4. kaivausalue 1. Se oli aluksi 9 m pitkä ja 1 m leveä koeoja, joka sijoitettiin kohtisuoraan rakennuksen 11 ja mahdollisen rakennuksen 18 välissä olleen tieuran yli. Tarkoituksena oli selvittää tieuran maakerroksia ja viereisiin rakennuksiin liittyviä rakenteita ja kerroksia. Alueita 1 laajennettiin 2.5. rakennuksen 11 kohdalla 2 x 3 m laajuudelta. Alueen 1 kokonaislaajuus oli siten 15 m². Alueen 1 löydöt talletettiin 1 x 1 m ruuduittain, jotka nimettiin numeroilla 1–9, 15–17 ja 25–27. Toisin kuin kaikki muut alueet alue 1 oli sijoitettu rakenteiden mukaan muodostettuun koordinaatistoon.

Alue 2 sijoitettiin siten, että se leikkasi rakennuksen 12 tulisijan perustuksen. Tavoitteena oli selvittää tulisijan rakennetta ja rakennuksen ajoitusta. Alue oli kooltaan 2 x 4 m ja se sijoitettiin VVJ-koordinaatistoon, kuten myös alueet 3–7.

Alue 3 sijoitettiin siten, että se leikkasi rakennuksen 13 tulisijaa ja sen eteläpuolella olevaa kumpareta. Alue oli laajuudeltaan aluksi 3,5 m², mutta sitä laajennettiin siten, että sen kokonaislaajuus oli lopulta 2,5 x 3 m eli yhteensä 7,5 m².

Alue 4 sijoitettiin rakennusten 12 ja 13 pohjoispuolelle kohtaan, jossa epäiltiin olevan tontin raja. Tarkoituksena oli selvittää mahdollista rajaa ja paikalla olevan kulttuurikerroksen paksuutta. Alue oli 1 x 3 m kokoinen koeoja.

Alue 5 sijoitettiin siten, että se leikkasi rakennuksen 6 tulisijan perustusta. Tämän 1 x 2 m kokoisen koeojan avulla pyrittiin selvittämään rakennuksen ajoitusta ja kulttuurikerroksia.

Alue 6 sijoitettiin kylätontin eteläpuolella olevaan rinteeseen, jossa oli matalia painanteita. Tavoitteena oli 1 x 3 m kokoisen koeojan avulla selvittää onko paikalla esimerkiksi hautoja.

Alue 7 avattiin, jotta saataisiin varmistettua onko matalan kumpareen kohdalla rakennus (9). Alue oli kooltaan 1 x 2 m.

Seitsemän koekaivausalueen yhteen laskettu ala oli 40 m². Vain osa alueista kaivettiin puhtaaseen pohjamaahan asti.

Palanut savi ja luut sekä osa raudoista talletettiin yksiköittäin ja ruuduittain. Muut löydöt mitattiin takymetrin avulla paikalleen. Kaivaminen tapahtui pääosin lastoilla, pintamaan poiston jälkeen vain paikoin lapiolla (Alue 6). Kaivetut maat seulottiin 5 mm seulalla. Pintamaan modernit löydöt poistettiin jo kaivausten aikana, pintamaan alla moderneja löytöjä ei ollut. Maalöydöt on numeroitu Kansallismuseon kokoelmiin (KM 2007053: 1–428).

Kaivauksilla talletetuista luista tehtiin lajimääritelmiä syksyllä 2007 (Liite 7). Luista teetettiin myös C14-ajoitus (Hela-1566), joka varmisti sen, että ainakin osassa tutkimusaluetta on säilynyt myös palamatonta luuta. Ajoitettu luu on 95,4 % todennäköisyydellä vuosien 1490 ja 1680 väliltä ja luultavimmin 1500-luvun alkupuolelta (Liite 9). Kaivauksilla otettiin 7 maanäytettä, joista tehtiin makrofossiilianaalyysi tavoitteena löytää erityisesti hiiltyneitä viljanjyviä, jotka olisivat tarjonneet mahdollisimman luotettavia näytteitä radiohiiliajoituksiin. Jyviä ei kuitenkaan löytynyt (Ks. Liite 8).

5 KAIVAUSALUEET

ALUE 1

Tarja Knuutinen

Koordinaatit:	Koeoja	x = 750.30 / 750.74 – 758.40 / 758.84 y = 305.28 / 306.18 – 309.20 / 310.10
	Laajennus	x = 751.22 / 752.09 – 753.91 / 754.79 y = 307.04 / 308.85 – 308.35 / 310.16

Pinta-ala: 15 m²

Kaivausalue 1 avattiin 24.–25.5.2007 aluksi 1 metrin levyisenä, 9 metriä pitkänä, NE-SW – suuntaisena ojana. Kaivausalue päätettiin avata muista alueista poiketen maastossa erottuvien rakenteiden eikä pääilmansuuntien mukaiseksi. Ojan haluttiin ulottuvan kolmen vuoden 2004 inventoinnissa paikallistetun rakennekokonaisuuden (rakennus 11 ja rakennuksen pohjaksi aiemmin tulkittu tasanne 18 sekä niiden välinen tieura) alueelle rakenteiden keskinäisten suhteiden selvittämiseksi. Dokumentoinnin nopeuttamiseksi alue jaettiin 1,0 x 1,0 metrin suuruisiin ruutuihin, jotka numeroitiin pohjoisesta alkaen numeroin 1–9. Myöhemmin, 2.5.2007 aluetta laajennettiin itään päin ruutujen 5–7 kohdalta 2,0 x 3,0 m suuruisella alueella rakennuksen 11 laajuuden selvittämiseksi. Myös laajennus jaettiin 1,0 x 1,0 m ruutuihin jotka nimettiin koillisesta alkaen numeroin 15–17 ja 25–27. Löydöt otettiin alueella 1 talteen ruudun neljänneksittäin, jotka nimettiin luoteisimmasta alkaen kirjaimin A-D.

Alueelta poistettiin noin 10 cm paksu pintaturve lapioin. Pintaturpeen alainen 5–10 cm paksu pintamaa Y1-0 poistettiin lapiolla ja lastoilla. Alueen koillisosassa, ruutujen 1–4 alueelta pintamaan alta paljastui irtonainen, harmaanruskea hiekkamaakerros Y1-1. Kerros oli selkein ruutujen 1–2 alueella, mutta vaikea erottaa pintamaannoksesta ruutujen 3–4 alueella. Alueen lounaisosassa, ruuduissa 5-9 pintamaan alainen maannos muuttui tummemmaksi, tiiviimmäksi ja savisemmaksi (Y1-2). Sama tiivis ja savinen maannos Y1-2 paljastui pintamaan Y1-0 alta myös myöhemmin avatusta alueen laajennuksesta, ruuduista 15–17 ja 25–27.

Ruudut 1–4, ”rakennus 18” ja tieura

Alueen koillispäädyn ruudut 1-4 kattoivat osan vuonna 2004 paikallistetusta rakennuksen pohjaksi tulkitusta tasanteesta 18 sekä sen ja rakennuksen 11 välisen tieuran koko leveydeltään. Ruutujen 1

ja 2 rajalla, itäprofiilin vieressä oli jo pintamaan Y1-0 poiston jälkeen havaittavissa joukko suurehkoja kivenlohkareita. Kerroksen Y1-1 poistamisen jälkeen ruutujen 1–2 alueella hahmottui muodoltaan epäsäännöllisen pyöreä, 0,5 x 0,5 m kokoinen, suurehkoista kivistä koottu rakenne R1-3, jonka alla oli harmaanruskea, tiivis hiekkansekainen savimaakerros Y1-8. Rakenteen koillispuolella, aivan kaivausalueen päädyssä oli irtonaista, oranssinkeltaista hiekkamaata (Y1-6). Muuten rakennetta ja savimaata Y1-8 ympäröi irtonainen, keltaruskea hiekkamaakerros Y1-7. Hiekkamaa tulkittiin likamaakerrokseksi, jonka ajoitus on epäselvä.

Rakenne R1-3 päätettiin jättää purkamatta, ja kaivamista jatkettiin sen ympärillä. Aivan alueen koillisnurkasta paljastui oranssinkeltaisen hiekkamaan Y1-6 alta hyvin kovaksi pakkautuneen oranssinkeltaisen hiekan kerros Y1-15, jossa oli runsaasti noin 10 x 10 cm kokoisia kiviä (R1-27). Myöskään tätä kerrosta ei kaivettu eteenpäin. Y1-15:n länsipuolella jatkui löysempi oranssinkeltainen hiekkamaa Y1-6, joka rakenteen R1-3 pohjoisreunan paikkeilla vaihtui vaaleaan hiekkaiseen likamaahan Y1-14.

Kaikkiaan ruutujen 1–2 alueella sijaitsevien rakenteiden ja maakerrosten ajoitus sekä alun perin rakennuksen pohjaksi tulkitun tasanteen 18 funktio jäivät epäselväksi. Alueelta löytyi useita paloja esihistoriallisiksi luokiteltavaa keramiikkaa, eivätkä alueella sijainneet rakenteet selvästi osoittaneet tasanteen olleen rakennettu. Onkin mahdollista että kaivausalueen 1 pohjoispäädyn maakerrokset ja rakenteet liittyvät keskiaikaista kyläasutusta huomattavasti varhaisempaan asutusvaiheeseen.

Rakennusten 11 ja 18 välinen tieura erottui maastossa jo ennen alueen avaamista noin 2 metriä leveänä, karkeasti itä-länsi – suuntaisena painaumanä. Pintamaan ja sen alaisen kerroksen Y1-1 poistamisen jälkeen tielinä näytti rajautuvan kaivausalueen koillisosaan ruutujen 3 ja 4 alueelle siten, että tielinjan pohjoisreuna rajautui rakenteeseen R1-3 ja eteläreuna rakennuksen 11 seinäkiveykseen (R1-4). Kerroksen Y1-1 alta ruuduissa 3 ja 4 paljastui hyvin tumma, tiivis ja runsaasti orgaanista aineesta sisältävä hiekan ja saven sekainen maakerros Y1-9, joka tulkittiin varsinaiseksi tiekerrokseksi. Kerros oli hyvin ohut, sen paksuus oli keskimäärin alle 10 cm. Kerros oli myös osittain sekoittunut etenkin reunoillaan ylä- ja alapuolisten kerrostumien kanssa.

Kerroksen Y1-9 poistamisen jälkeen paljastui vaalea hiekkainen likamaa Y1-14, joka levittäytyi ruutujen 2-4 alueelle. Yksikössä oli kaivausalueen länsireunassa kaksi laajahkoa hiiltä ja nokimaata sisältävää läiskää (Y1-13 ja Y1-17), jotka jatkuivat länsiprofiiliin. Kerroksen ikä ja luonne jäivät epäselviksi kaivausalueen pienen koon vuoksi. Noin 10 cm paksun likamaakerroksen (Y1-14) alapuolelta ruutujen 1-4 alueella paljastui puhdas pohjahiekka Y1-21, jota rikkoivat alueen itä- ja länsilaidoilla kaivamatta jätetyt rakenteet ja yksiköt.

Kaivausalue 1 sijoitettiin leikkaamaan kahta mahdollista rakennetta ja niiden välissä kulkevaa tieuraa.

Ruudut 5–9, 15–17 ja 25–27, rakennus 11

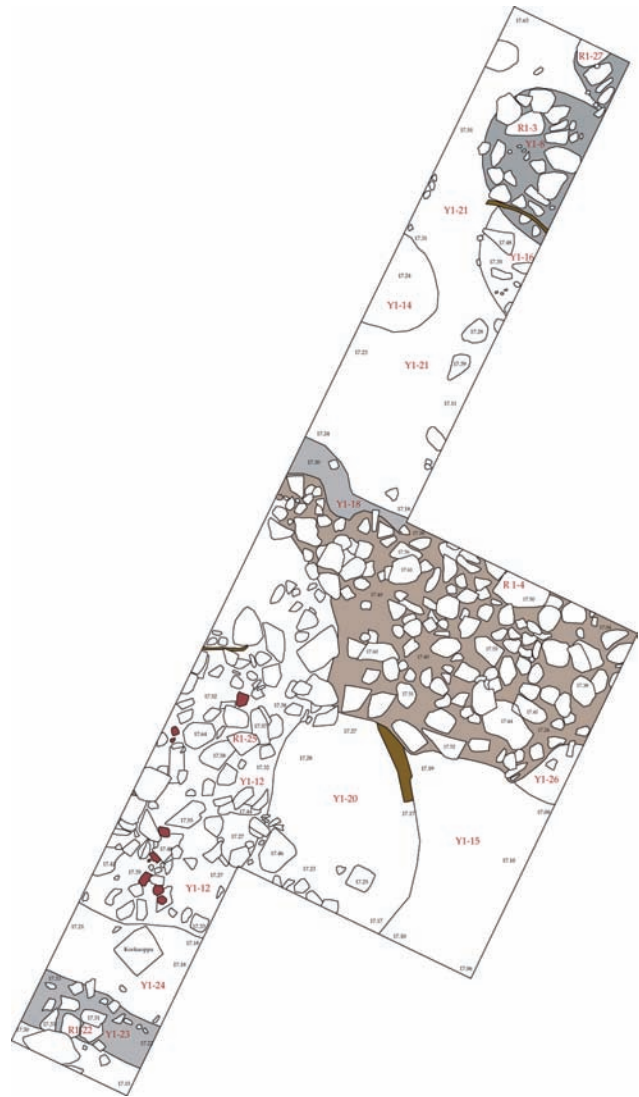
Pintamaakerroksen Y1-0 poistamisen jälkeen ruutujen 5–9 alueelta paljastui selvästi alueen koillispuolelta hiekkaisesta maannosta Y1-1 saviempi ja tiiviimpi maakerros Y1-2. Sama tiivis kerros jatkui myös myöhemmin avattujen ruutujen 15–17 ja 25–27 alueilla. Jo kerroksessa Y1-2 oli näkyvissä runsaasti suuria kivenlohkareita, joiden uskottiin liittyvän paikalla olleeseen rakennukseen. Yksikön poistamisen jälkeen esiin tulikin laaja, melko tiheä, suurehkoista kivenlohkareista koostuva kiveys R1-4. Kiveys oli tiheintä noin 1,5 metrin levyisellä alueella tieuran

eteläpuolella. Ruudussa 5 kiveys kapeni noin 50 cm leveäksi valliksi, joka tulkittiin rakennuksen 11 pohjoisemmaksi seinälinjaksi. Tähän seinälinjaan liittyväksi perustusojaksi tai -ränniksi tulkittiin sen pohjoispuolelta, osittain kerroksen Y1-14 alta paljastunut tiiviin harmaan saven kerros Y1-18, joka näytti jatkuvan seinälinjan alle.

Ruutujen 16–17 ja 26–27 alueella kiveys oli hyvin harvaa, ja se sai oman yksikkötunnuksen R1-10, vaikka kiveys ei muodostanutkaan varsinaista rakennetta. Aluetta peitti tumman ruskea hiekkainen maakerros (Y1-5) lukuun ottamatta alueen länsireunaa, jossa paljastui erittäin savinen, runsaasti tiilimurskaa ja palanutta savea sisältävä kerros Y1-12. Myöhemmässä vaiheessa rakenteen R1-4:n päällä oleva kerros (Y1-5a) kuitenkin erotettiin R1-10:n päällä olevasta kerroksesta (Y1-5b), joka osoittautui kosteammaksi ja savisemmaksi. Koska vuoden 2007 kaivauksen tarkoituksena ei ollut kajota säilyneisiin rakenteisiin, päätettiin R1-4 jättää purkamatta. Sen sijaan harva kiveys R1-10 purettiin sen alaisten kerrosten selvittämiseksi.

Harvan kiveyksen alla jatkui edelleen kerros Y1-5b, joka oli kaikkiaan noin 15–20 cm paksu. Kerros tulkittiin mahdolliseksi täyttömaakerrokseksi, johon myös kiveys R1-10 liittyi. Se sisälsi runsaasti talousjätteeksi tulkittavia palamattoman luun fragmentteja ja taloudenpitoon liittyvää esineistöä. Kerroksen Y1-5b alta paljastui erittäin tiivis ja kostea, savinen kerros Y1-20 sekä kaivausalueen itäreunalla irtonainen ja kuiva hiekkamaakerros Y1-19. Kumpaakaan kerrosta ei kaivettu pois, vaan ne jätettiin odottamaan tulevaa laajempaa kaivausta. Tiivis savinen kerros (Y1-20) tulkittiin maalattiaksi, joka mahdollisesti kuuluu täyttökerrosta (Y1-5b) vanhempaan rakennusvaiheeseen.

Kaivausalueen länsireunassa, alkuperäisen koeojan alueella kerroksen Y1-2 poistamisen jälkeen paljastui tiilimurskan ja palaneen saven sekainen savimaakerros Y1-12. Sen poistamisen jälkeen esiin tuli tiheä, vaihtelevan kokoisista lohkokivistä koostuva kiveys R1-25. Kiveys jätettiin purkamatta. Sekä savinen maakerros (Y1-12) että sen alainen rakenne kuuluvat todennäköisesti alueen 1 länsipuolella sijaitsevan, kaivamatta jätetyn uunirakenteen romahduskerrokseen.

Alue 1 tasossa 4. Kartassa on korostettu seinärakenne Y1-4 ja siihen savinen perustustaso Y1-18 sekä vastaava taso rakenteen toiselta puolelta Y1-23. Kaivausalueen pohjoisosassa on korostettuna kaksi kivirakennetta R1-3 ja R1-27.

Seinärakenne R1-4 kuvattuna tasossa 4.

Kiveyksen (R1-25) eteläpuolella kerroksen Y1-12 alta paljastui irtonainen ruskea hiekkamaakerros Y1-24, jonka keskellä oli havaittavissa neliön muotoinen, kooltaan n. 40 x 40 cm tummempi läikkä, mahdollisesti vuoden 2004 inventoinnissa tehty koepisto. Hiekkakerroksen eteläpuolelta esiin tuli NW-SE – suuntainen, noin 45 cm leveä pienehköistä lohkokivistä koostuva kiveys R1-22. Kiveyksen alla oli harmaasta tiiviistä savesta koostuva, kiveyksen suuntainen ja sen reunoja noudatteleva savi- maakerros Y1-23. Kiveys tulkittiin rakennuksen 11 eteläiseksi seinälinjaksi. Savinen kerros Y1-23 tulkittiin rakennuksen 11 eteläiseen seinälinjaan liittyväksi perustukseksi (vrt. Y1-18 pohjoisemman seinälinjan R1-4 alla). Kiveys ja sen alainen savikerros päätettiin jättää odottamaan seuraavan vuoden laajempia kaivauksia.

Kaikkiaan alueen 1 kaivaukset osoittivat paikalla sijainneen Mankbyn kylän loppuvaiheeseen, 1500-luvulle ajoittuvan rakennuksen, joka löytöaineiston perusteella on tulkittavissa asuinrakennukseksi. Saman ikäiseksi ajoittuneen myös rakennuksen pohjoispuolella kulkeva tieura. Alueen pohjoispään osittain sekoittuneiden ja vaikeatulkintaisten kerrosten ajoitus ja luonne sen sijaan jäivät vuoden 2007 kaivausten puitteissa epäselviksi. On mahdollista että alueen 1 pohjoispäähän sijoittuvan, alun perin rakennuksen pohjaksi tulkitun tasanteen 18 alueella on huomattavasti keskiaikaista kyläasutusta vanhempia kerrostumia, joista alueelta löydetty esihistorialliset keramiikan palat ovat peräisin. Näiden kerrosten iän ja luonteen selvittäminen vaatii alueella lisätutkimuksia ja laajempia kaivauksia.

Löydöt

Alueen 1 löytöaineisto muodosti lähes kaksi kolmasosaa koko kaivauksen löydöistä. Suurimman löytöaineistoryhmän muodostivat palanut savi ja tiili, joita tuli esiin erityisesti kaivausalueen keskiosasta, kerrosten Y1-2 ja Y1-12 alueelta. Huomattavan löytöryhmän muodostivat erilaiset rautaesineet ja niiden katkelmat. Suurin osa rautaesineistä oli nauloja, mutta löytöjen joukossa oli myös mm. kaksi veitsenterää (:36 ja :39/42). Muita metalliesinelöytöjä olivat mm. lyijysekoitteesta valmistettu pyöreä ristiriipus (:81) ja rautainen vaatehakanen tai -ripustin (:35).

Keramiikkaa alueelta 1 löytyi runsaasti. Suurin osa keramiikkalöydöistä oli punasavikeramiikkaa, jonka lisäksi löytyi yksi pala kivisavikeramiikkaa (:4) sekä yksi pala tunnistamatonta, mahdollisesti slaavilaiseen keramiikkaperinteeseen liittyvää keramiikkaa (:13). Yllättävimpiä keramiikkalöytöjä olivat esihistoriallisen keramiikan palat, joita alueelta löytyi yhteensä 5 kappaletta. Esihistorialliset keramiikkalöydöt rajoittuivat alueen pohjoispäähän, ruutujen 1-3 alueelle. Alueelta löytyi paljon myös pii- ja kvartsi-iskoksia, joista osa oli peräisin rakennuksen 11 sisäpuolisista kerrostumista, osa kaivausalueen pohjoispään vaikeatulkintaisista kerroksista.

*Alueelta 1 löytynyt ristiriipus
KM 2007053:81.*

Alueen 1 luuaineisto oli monipuolista. Palanutta luuta löytyi kaikkiaan melko vähän, palamatonta luuta sen sijaan suhteellisen paljon. Palamattomasta luusta suurin osa oli nautan tai lampaan/vuohen luuta. Useissa luissa oli jälkiä teurastuksesta (Liite 7). Luuaineiston joukossa oli myös hyvin säilynyt hauen leukaluu sekä sinisorsan lapaluu. Suurin osa palamattomasta luuaineistosta on peräisin kerroksesta Y1-5b.

Yksi palamaton luu kerroksesta Y1-12 ajoitettiin Helsingin yliopiston ajoituslaboratoriossa. Ajoituksen perusteella Mankbysä on säilynyt kylän asutukseen liittyvää palamatonta luuaineistoa – ajoitetun luun iäksi osoittautui 1500-1600-luku (Liite 9).

ALUE 2

Tero Pitkänen

Koordinaatit: $x = 748-752$ $y = 288-290$.

Pinta-ala: 8 m²

Kaivausalue 2 avattiin 2.5.2007. Kaivausalue oli N-S -suuntainen, 2 metriä leveä ja 4 metriä pitkä, suorakulmainen alue. Kaivausalue peitti suurimman osan rakennus 12:n maan päälle havaittavasta kivirakenteesta, joka tulkittiin uunin perustukseksi. Kaivausalue jaettiin 1,0 x 1,0 metrin suuruisiin ruutuihin.

Pintamaa Y2-0 poistettiin lastoilla ja seulottiin. Poistetun kerroksen paksuus oli 5-20 cm paikasta riippuen. Pintamaan alta tuli esiin tiilimurskaa (Y2-2) sekä vaaleaa ja tiivistä savea (Y2-3), jotka molemmat sijoittuivat kaivausalueen keskiosaan, joka oli myös alueen korkein kohta. Kivirakenne (R2-1) sekä yksiköt Y2-2 ja Y2-3 jakoivat kaivausalueen kahtia siten, että pintamaan alla oleva multamaakerros päätettiin jakaa etelänpuoleiseen (Y2-4) ja pohjoisenpuoleiseen (Y2-5) yksikköön. Kaivausalueen keskelle kivien väliin jäi pienelle alueelle multamaata, josta tehtiin yksikkö Y2-6, mutta myöhemmin tämän yksikön todettiin olevan pintamaata, joten se liitettiin yksikköön Y2-0.

Pintamaan poiston jälkeen kaivettiin yksiköitä Y2-2, Y2-4 ja Y2-5. Tiilimurskan (Y2-2) alta paljastui lisää tiivistä savea (Y2-3) sekä mahdollisesti paikalleen hajonneita tiiliä, jotka jätettiin paikoilleen. Yksikköä Y2-3 ei kaivettu. Kaivausalueen koilliskulmaan rajautuvalta 0,5 x 0,5 metrin kokoiselta alueelta, yksikön Y2-5 alta, tuli esiin hyvin tumman ruskea, tiivis ja tahmea maakerros, joka tulkittiin kulttuurikerrokseksi (Y2-7). Yksikköä Y2-7 ei kaivettu.

Yksiköitä Y2-4 ja Y2-5 kaivettiin sen verran, että rakenteeseen liittyvät kivet saatiin esille. Kivirakenne muodostui kaivausalueen itälaidassa kohtaavista kivilinjoista, jotka muodostivat suorakulman. Kivilinjat olivat NW-SE ja NE-SW -suuntaisia. Uunin tulkittiin olleen suorakulmainen ja sen perusteella voitiin myös hahmotella koko rakennuksen linjoja, joka olisi näin ollen ollut myös NE-SW -suuntainen ja suorakaiteen muotoinen.

Löydöt

Pintamaasta (Y2-0) löytyinä otettiin talteen palanutta savea, pala piitä, palanutta luuta, kvartssia, rautanaula, yksi mahdollinen keramiikan pala, laastimaista savea sekä kaksi isompaa tiilen palasta. Yksiköstä Y2-2 löydettiin palanutta savea sekä yksi piikkimäinen, litteä rautaesine. Yksiköstä Y2-4 löytyi palanutta savea, ja yksiköstä Y2-5 palanutta savea, palamatonta luuta sekä yksi rautaesineen katkelma. Koko alueen palaneesta savesta suurin osa tuli pintamaasta (Y2-0).

ALUE 3

Maija Holappa

Koordinaatit: $x=743,50-747$, $y= 272-274$.

Pinta-ala: 7 m²

Alue 3 avattiin 7.5. Se oli 2,5 x 3 m kokoinen N-S suuntainen koeoja kylätontin länsiosassa. Koeoja sijoitettiin vuonna 2004 havaitun ja uuninperustaksi tulkitun kivirakenteen eteläpuolelle. Kaivauksen tarkoituksena oli paljastaa uunin reunarakenteita sekä selvittää uunin eteläpuolella sijainneen pienen maakumpareen luonnetta.

Alue 3. Kuvan takaosassa uunirakenteen R3-5 reunaa ja keskellä kivitaso R3-2.

Kaivausalueetta peitti tasaisesti noin 5-10 cm paksu tummanruskea ja tiivis multainen pintamaakerros, jonka alta koeojan pohjoisosassa paljastui uunirakenteen (R3-5) ylimmät kivikerrokset. Rakenteen luoteisreuna muodostui halkaisijaltaan noin 20–25 cm suurista kivistä, joiden välissä oli pienempiä kiviä ja tiilenkappaleita. Rakenteen sisällä kivien välissä oli vaalean kellertävä hiekkainen kerros Y3-4. Koska kaivausten tässä vaiheessa ei haluttu

kajota säilyneisiin rakenteisiin, uunin tutkimukset rajoittuivat ainoastaan sen pintakerrosten paljastamiseen. Koeojan alueella uunirakenne oli kooltaan noin 1,5 x 1,2 m sijoittuen koeojan koillisnurkkaan. Rakennetta kiersi sen länsi ja eteläpuolella vaalean ruskea tasaisesti jakautunut hiekkakerros Y3-3, joka koostumukseltaan muistutti rakenteen sisäpuolen kerrosta Y3-4. Hiekkakerrosta ei kaivettu kokonaan, mutta kerroksen pintaosista löydettiin muutamia kappaleita palanutta savea.

Uunirakenteen eteläpuolelta pintamaan poistamisen jälkeen paljastui pienistä mukulakivistä ja tiilenkappaleista ladottu kooltaan noin 1,7 x 1,3 m suuruinen tiivis lännestä itään viettävä kivitaso R3-2. Rakenteen pohjoisreunassa oli kooltaan suurempia kiviä ja rakenne rajoittui tässä osassa mahdollisesti uunin liittyvään hiekkakerrokseen Y3-3. Kivien välistä puhdistuksen yhteydessä löydettiin muutamia kappaleita rautakuonaa. Koska myös tämän rakenteen tutkimus rajoittui ainoastaan sen paljastamiseen, jää sen luonteen ja laajuuden selvittäminen tulevien kaivaustutkimusten varaan. Rakenne jatkuu koeojan länsipuolelle.

Kaivausalueen eteläreunassa pintamaan alapuolelta paljastui tiivis tummanruskea mullasta ja orgaanisesta aineksestä koostuva maakerros Y3-1, joka vietti lännestä itään. Maakerros sijoittui ennen kaivausten alkua havaitun maakumpareen paikalle ja se rajoittui pohjoisessa pienistä kivistä ladottuun rakenteeseen R3-2. Maakerros kaivettiin lastalla ja kaikki maa-aines seulottiin. Kerroksesta löydettiin rautanauhojen katkelmia, lasia sekä rautakuonaa. Maakerros oli koeojan länsiosassa paksuudeltaan noin 20 cm ja itäosassa noin 30 cm. Koeojan pienen koon vuoksi kerroksen luonnetta on vaikea määrittellä, mutta se on mahdollisesti ollut rakenteen ulkopuolella sijainnut pieni jätekausa tms. Maakerroksen alapuolelta paljastui kellertävän ruskea irtonainen mullan sekainen hiekkakerros Y3-6 jonka paksuus vaihteli länsiosan 5 cm itäosan 15 cm. Kerroksesta ei havaittu löytöjä.

ALUE 4

Koordinaatit: x = 755.00–758.00, y = 283.00–284.00

Pinta-ala: 3 m²

Alue 4 avattiin 7.5. Se oli 1 x 3 m kokoinen koeoja, joka noudatti VVJ-koordinaatistoa. Alueen tarkoituksena oli selvittää kulttuurikerroksia ja niiden paksuutta Mankbyn kylätontin keskusalueella sekä paikantaa mahdollinen tonttien välinen raja.

Pintamaa oli tiivis mullan ja hiekan sekainen noin 8-12 cm paksu kerros, jossa oli löytönä ainoas-

taan kuonaa. Pintamaan alla ensimmäisessä tasossa alueen keski- ja eteläosasta paljastui tiivis ja kostea, väriltään hyvin tumma ja runsaasti orgaanista ainesta sisältänyt maakerros Y4-1, jossa oli hienon hiekan läikkiä ja pieniä hiililäikkiä. Alueen pohjoisosasta paljastunut Y4-2 erosi eteläosan maakerroksesta Y4-1 siinä, että se ei sisältänyt hienoa hiekkaa. Ensimmäisestä tasosta ei piirretty karttaa.

Ensimmäisessä tasossa erottuneiden noin 10-25 cm paksujen kerrosten alta paljastui alueen keski-osassa tumman ruskea hiekkakerros Y4-3. Sen pohjoispuolella oli irtonainen mustanruskea maakerros Y4-5, jonka itäreunassa oli tummemman maan läikkä, joka jatkui noin 25 cm syvyyteen. Alueen pohjoisreunassa oli halkaisijaltaan noin 10 cm suuruisia kiviä, joista osa oli palaneita. Alueen eteläosassa oli tumman ruskea irtonainen mullan ja hiekan sekainen kerros Y4-3, jossa oli vaaleita palaneen hiekan muodostamia linssejä. Dokumentointitasossa 2 erottuneita kerroksia ei kaivettu loppuun. Kyseessä oli todennäköisesti palokerroksia, mutta tulkinnan varmistaminen vaatii jatkotutkimuksia.

Alueen kaivaminen jätettiin kesken toisaalta aikapulan vuoksi, toisaalta sen takia, että haluttiin välttää kulttuurikerrosten tuhoutumista koekaivausvaiheessa. Alue 4 osoitti, että kylätontin keskusalueella on yllättävän paksuja, yhteensä jopa yli 50 cm paksuja kulttuurikerroksia. Selvää tontinrajaa (esim. ojaa) ei löytynyt.

Alueelta löytyi palaneen saven ohella hieman rautakuonaa, pari naulaa sekä mahdollisesti pala keramiikkaa, mutta ei ajoittavia löytöjä.

ALUE 5

Koordinaatit: $x = 794.56-796.80$ $y = 314.46-316.30$

Pinta-ala: 2 m²

Alue 5 avattiin 9.5 siten, että se leikkasi rakennuksen 6 tulisijanperustuksen. Tämän 1 x 2 m kokoisen koeojan tavoitteena oli selvittää rakennuksen ajoitusta ja kulttuurikerrosten paksuutta. Tämän VVJ-koordinaatistoon sijoitetun alueen S-pääty ylsi uuninperustukseen, N-päädyn ollessa uunin ulkopuolella.

Alueen 5 stratigrafia osoittautui hyvin yksinkertaiseksi. Löydöttömän mullasta ja hiekasta koostuneen 10–13 cm paksun pintamaan alta paljastui alueen S-päädystä uunirakenteen romahduskerros R5-2, joka koostui suuremmista luonnonkivistä, joiden välissä oli pieniä kiviä. Muodoltaan kivet olivat pyöreähköjä ja muodostivat suhteelliseen tasaisen tason. Rakenne oli kuitenkin vailla järjestelmällistä latomusta. Uunin pohjoispuolella oli tumma ruskeanmusta irtonainen maakerros R5-1. Se oli multainen ja sisälsi paljon orgaanista ainesta. Kerrosta ei kaivettu pohjaan asti, mutta todennäköisesti heti sen alta alkaa puhdas pohjamoreeni. Alueella ei ollut merkkejä paksuista kulttuurikerroksista. Alueen löydöt jäivät muutamaaan palaan palanutta savea.

ALUE 6

Koordinaatit: $x = 679.95-681.90$ $y = 274.45-275.65$

Pinta-ala: 2 m²

Alue 6 avattiin varsinaisen kylätontin eteläpuolelle mäntyä kasvavaan rinteeseen, jonka kohdalla maanpinnassa erottui painaumia. Tavoitteena oli selvittää ovatko painaumat mahdollisesti hautoja. Paikka oli melko jyrkässä rinteessä (noin 20°), minkä vuoksi hautojen löytyminen vaikutti epätodennäköiseltä. Asia päätettiin kuitenkin tarkistaa.

Alueen 6 noin 10 cm paksu pintamaa Y6-0 koostui hiekansekaisesta kasvustokerroksesta. Sen alta paljastui sekoittunut kellanruskea hiekkakerros Y6-1, jossa oli paikoittain halkaisijaltaan 5-20 cm olevia kiviä. Pintamaassa ja sen alla olevassa kerroksessa oli muutamia tiilenpalasia sekä 1800-1900-luvulle ajoittuvia posliinipalasia. Maakerros vaikutti sekoittuneelta. Kyseessä lienee muokkauskerros, sillä alueen länsipuolella erottui maankäytönraja, mahdollinen pellonreuna – tai hakamaan reuna. Noin 20 cm paksun kerroksen Y6-1 alla oli puhdas pohjamoreeni Y6-2. Alueelta ei tavattu 1800-lukua vanhempia löytöjä.

ALUE 7

Olli Kunnas

Koordinaatit: x = 766–767 y = 300–301
Pinta-ala: 2 m²

Kaivausalue 7 avattiin ja kaivettiin 11–14.5. Kaivausalue oli laajuudeltaan 1 x 2m ja se avattiin pohjois-etelä suuntaiseksi rakennuksen nro 9 uuniksi tulkitun rakenteen etelälaitaan. Alue kaivettiin 1 x 1 m suuruisissa ruuduissa. Tarkoituksena oli selvittää maan päälle erottuvan kivirakenteen merkitys. Kaivauksen jälkeen rakenne tulkittiin paikalla sijainneen rakennuksen uuniksi.

Kaivamisen tarkoituksena ei ollut kajota maanpinnalle erottuvaan kivirakenteeseen vaan lähinnä poistaa pintamaa osittain rakenteen päältä ja sivulta rakenteen rajojen erottamiseksi. Kaivaus toteutettiin yksikkökaivauksena. Pintamaa Y7-0 oli ohut n. 3-5 cm paksu mullansekainen kerros, joka poistettiin lastalla kaivamalla. Pintamaan poiston jälkeen kaivausalueella erotettiin 3 kerrosyksikköä Y7-1, Y7-2, Y7-4 sekä rakenne R7-3 (uuninperusta). Yksiköitä ei kaivettu loppuun asti vaan alueelta poistettiin n. 10 cm kerros maata. Rakennetta R7-3 ei purettu. Yksikkö Y7-1 oli savensekainen kova maakerros joka rajoittui pohjoisessa rakenteeseen R7-3. Y7-1 kanssa limittäin erotettiin yksikkö Y7-2 joka oli Y7-1 tummempi ja multaisempi.

Yksiköt liittyvät mahdollisesti paikalle sijainneeseen rakennus 9 kulttuurimaakerrokseen, mutta kyse on todennäköisesti pintamaahan osittain sekoittuneista kulttuurimaakerroksista. R7-3 liittyy paikalla sijainneen uunin perustuksiin. Kaikista kaivetuista yksiköistä saatiin löytöinä palanutta savea ja tiiltä, yksiköstä Y7-1 otettiin talteen myös vähän laastia.

6 LÖYDÖT

Keskiaikaisten kylätonttien arkeologisilla kaivauksilla ei yleensä löydy suurta määrää esineistöä. Erityisesti ajoittavat löydöt ovat monesti harvassa. Mankbyssä ajoitusten kannalta parhaita löytöjä ovat muutamat keramiikan palat.

Alueelta 1 löytyi pala keskiajalle tyypillistä saksalaista kavisavikeramiikkaa, tarkemmin sanottuna Reininmaan Siegburgissa valmistetun 1300-1400-luvulle ajoittuvan kannun pala (KM 2007053:4). Rakennuksen 11 perustuksista (alue 1) löytyi myös joukko 1400-luvun jälkipuolelle tai 1500-luvulle ajoittuvan punasavipadan palasia (:9-12, 46-54, 73) sekä kaksi saman aikaista hedelmäveitsen terää (:36, 39/42). Yksittäisistä löydöistä on mainittava lyijystä valettu keskiaikainen rengasristiriipus (:81), jolle löytyy vastine Tartosta (Aun 2004, 38-39). Rakennus 11 on todennäköisesti keskiajan lopulle ja 1500-luvun alkupuolelle ajoittuva asuinrakennus, mutta sen alla lienee vanhempia rakennusvaiheita.

Alueelta 3 eli rakennuksesta 13 talletettiin pala lähinnä 1500-luvulle ajoittuvaa ikkunalasia (:108). Sa-

malta alueelta löytyi myös runsaasti rautakuonaa ja mahdollisesti muuhunkin metallinjalostukseen liittyvää kuonaa. Rakennus ajoittuu todennäköisimmin 1500-luvulle.

Rakennusten 6, 7 ja 12 alueelle sijoitetuista pienistä kaivausalueista (alueet 2, 5 ja 7) ei löytynyt lainkaan ajoittavia löytöjä. Kylätontin keskusalueella sijainneelta alueelta 4 löytyi jonkin verran rautakuonaa.

Suurimman löytöryhmän muodostivat keskiaikaisille kylätonteille tyypillinen palanut savi, jota löytyi kaikilta kylätontin keskusalueelle sijoitetuilta kaivausalueilta (alueet, 1–5, 7). Rakennusten 11, 12 ja 13 tulisijan perustusten yhteydestä löytyi tiilen palasia, mikä viittaa tiilen käyttöön talonpoikaiskylissä viimeistään 1500-luvun puolivälissä.

Palaneen luun palasia oli lähes koko tutkimusalueella. Lisäksi ainakin alueella 1, rakennuksen 11 perustuksissa oli säilynyt myös Mankbyn kylän käyttöaikaan liittyvää palamatonta luuainesta (Liite 7), joka on suomalaisilla kylätonteilla useimmiten ehtinyt maata arkeologien tavoittamattomiin.

Alueelta 1 paljastui muusta löytöaineistosta poikkeavia keramiikan paloja, jotka kuuluivat keskiaikaista Mankbyn kylää vanhempaan asutusjaksoon. Parissa palassa on varhaismetallikautiselle keramiikalle tyypillistä naarmukoristelua. Kylätontin lähiympäristöstä on jo aiemmin talletettu varhaismetallikauden löytöjä, joten on ilmeistä, että paikalla on asuttu pronssikaudella tai varhaisella rautakaudella eli noin 2000-3000 vuotta sitten.

7 YHTEENVETO

Espoon Esboby ja Mankby olivat suurehkoja keskiaikaisia kyliä, joiden asukkaat joutuivat vuonna 1556 väistymään kylien maille perustetun Espoon kuninkaankartanon tieltä. Mankbyssä oli keskiajalla ollut kahdeksan taloa, mutta vain kuusi niistä oli asuttuna 1500-luvun puolivälissä. Mankbyn kylätontti autioitui kokonaan 1500-luvun jälkipuolella ja jopa sen sijainti unohtui vuosisatojen kuluessa. Tonttimaan rakennusten jäännöksineen jäi rauhaan myöhempien aikojen maankäytöltä. Se löytyi uudelleen vasta Espoonkartanon alueen arkeologisessa inventoinnissa keväällä 2004.

Yleiskuva Mankbyn kylätontille. Edessä oikealla rakennus 8, keskellä rakennus 9 ja taustalla vasemmalta oikealle rakennukset 11, 12, 13 ja 10.

Espoon kaupunginmuseon Espoon 550-vuotisjuhlavuoden päänäyttelyn teemana on ”Kylä – keskiaikaa Itämeren rannalla”. Näyttelyyn liittyen Mankbyssä järjestetään laajat tutkimuskaivaukset keuhällä 2008. Niiden suunnittelua varten huhti–toukokussa 2007 Mankbyn kylätontin alueella tehtiin maasto- ja muinaisjäännöskartoitus sekä arkeologinen koekaivaus.

Mankbyn kylätontilla erottuu 15 rakennuksen perustukset, kellarikuoppia, viisi-kuusi tieuraa sekä viljelyyn ja tontinraivaukseen liittyviä maankäyttörajoja. Yhdessä nämä muinaisjäännökset muodostavat erittäin arvokkaan ja poikkeuksellisen hyvin säilyneen keskiaikaisen kylätontin, jonka maanpinnalle erottuvat rakenteet saatiin vuoden 2007 tutkimusten aikana tarkoin mitattua ja dokumentoitua.

Kevään 2007 koekaivauksissa avattiin seitsemän pientä kaivausalueita (alueet 1–7), joiden koko vaihteli välillä 2 ja 15 m². Koekaivausten tuloksena varmistui, ettei alueella ole merkkejä intensiivisestä uuden ajan maankäytöstä vaan maastossa näkyvät rakennusten perustukset ajoittuvat lähinnä 1400-1500-luvulle. Mahdolliset tätä vanhemmat rakenteet ovat hyvin säilyneiden keskiajan ja uuden ajan taitteen rakennusjäänteiden alla. Alueen 1 kaivaus paljasti, että paikalla on jäänteitä myös huomattavasti keskiaikaa varhaisemmasta käyttövaiheesta, sillä löytöjen joukossa on naarmupintaista varhaismetallikautista keramiikkaa. Yllättävää oli, että alueella on paikoin yli 50 cm paksu kulttuurikerros.

Kaivauksilta löytyneen esineistön määrä on niukka. Joukossa on kuitenkin keskiaikaisen kivitavaran ja 1400-1500-luvun punasaviastioiden palasia, jotka liittyvät Mankbyn viimeisten asukkaiden elämään. Kylän asukkaiden suhteellisesta vauraudesta ja Itämeren yli ulottuvista kauppayhteyksistä kertovat kaksi hedelmäveistä ja lyijystä tehty rengasristiriipus. Alueen 3 ja 4 kuonalöydöt ovat merkkejä metallinkäsittelystä, lähinnä raudantaonnasta. Alueen 1 poikkeuksellisen hyvin säilyneet luulöydöt valottavat puolestaan mankbyläisten ruokavaliota, johon on kuulunut nautojen ja lampaiden ohella myös kaloja ja vesilintuja.

Kevään 2007 kartoitus ja koekaivaukset tarjoavat hyvän pohjan vuoden 2008 arkeologisten tutkimuskaivausten suunnitteluun.

Helsingissä 27.3.2008

Georg Haggrén

LÄHDELUETTELO

Painamattomat lähteet

Espoon kaupunginmuseo (EKM)

Teija Nurminen: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000.

Kartta-arkisto

Kansallisarkisto (KA)

Maamittauslaitoksen kartta-arkisto (MML)

Pitäjäkartat

Senaatin kartta-arkisto

Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)

Uudenmaan ja Hämeen läänin lääninhallituksen konttorin arkisto (UHL Ko)

Uudenmaan voutintilit

Krigsarkivet (KrA), Tukholma

Finska handritade kartor

Maanmittauslaitoksen arkisto (MLA), Jyväskylä

Uudenmaan maanmittaustoimisto (UMT)

Uudenmaan maanmittauskonttorin kartta-arkisto

Museovirasto, Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA)

Matti Huurre: Espoon muinaisjäännösinventointi 1962

Henrik Jansson & Jaakko Latikka: Espoonkartanon esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi, 2004.

Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA), Topografinen arkisto

Georg Haggrén & Päivi Hakanpää: Espoo Kauklahti Saka. Kaivauskertomus. Koekaivaukset 2002.

Georg Haggrén, Johanna Enqvist, Päivi Hakanpää & Jukka Wuorisalo: Espoo Kauklahti Saka. Kaivauskertomus. Kaivaukset 2003.

Georg Haggrén & Jaakko Latikka: Espoo, Espoonkartanon alueen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2004.

Georg Haggrén, Ulrika Rosendahl, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Olli Kunnas, Anna-Maria Salonen & Riikka Tevali: Espoo, Suomenoja, Finnon kylätontti. Kaivauskertomus. Kaivaus 2006.

Ulrika Rosendahl: Espoo, Espoonkartano/Mankby, Keskiaikaisen kylätonttialueen koekaivaus 2003. Kaivauskertomus.

Henrik Wager: Espoonkartanon rakennetun ympäristön inventointi, 2004

Riksarkivet (RA), Tukholma

Börstorpsamlingen

Kartor och ritningar: Finland, socknar och städer

Tallinna Linnaarhiiv (TLA)

Ficke

Painetut lähteet

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. SKS toimituksia 505. Tampere.

Kirjallisuus

Mare Aun: Ehteide keskaegse Tartu lõunapoolse eeslinna alalt. Linnusest ja linnast. Uurimusi Vilma Trummali auks. Muinasaja teadus 14. Tartu-Tallinn 2004. p. 35-56.

Haggrén, Georg: Pyhäjoki ja Näse – Perniön kaksi kuninkaankartanoa. Perniö – kuninkaan ja kartanoiden pitäjä. Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja XV. Helsinki 1997. s. 28–54.

Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko. Espoon kaupunginmuseo (Painamaton käsikirjoitus, 1985).

Kepsu, Saulo: Espoon vanhin asutusnimistö. Espoon kaupunginmuseo (Painamaton käsikirjoitus, 1999).

Kerkkonen, Gunvor: Bondesegel på Finska viken. Kustbors handel och sjöfart under medeltid och äldsta Wasatid. Skrifter utg. av SLS 369. Helsingfors 1959.

Lindholm, Dan: Välähdyksiä keskiajasta - glimtar ur medeltiden. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia 6. Espoo 1999. s. 5–47.

Lindholm, Dan: Espoon kaupunginmuseon keskiaikaiset kylätontit-projekti; tulokset, ongelmat ja tulevaisuus. SKAS 3/2002, 34–36.

Ramsay, August: Esbo. Esbo socken och Esbogård på 1500-talet. Helsingfors 1924.